

Het natuurtalent van Mir Sultan Khan

– door Dirk Goes –

De Indiase schaker Mir Sultan Khan (1905-1966) won in 1928 het All India-toernooi met een score van 8½ uit 9. Dit was een toernooi dat werd gespeeld volgens de regels van het Indiase schaak, dat op een aantal punten afwijkt van de regels zoals wij die kennen. Zo was de rochade onbekend, evenals het *en passant* slaan, en pionnen mochten maar één veld tegelijk. Sultan Khan was in dienst van Sir Umar Hayat Khan, maharadja van één van de vele Indiase vorstendommen¹ en adviseur van de Britse regering aangaande Indiase zaken. Sir Umar was benieuwd hoe ver Sultan Khan zou kunnen reiken in het internationale schaak, en in dat kader reisde hij met zijn protégé in het voorjaar van 1929 naar Londen.

Zijn eerste toernooi op Engelse bodem werd geen succes voor Sultan Khan. Hij eindigde op een gedeelde laatste plaats, wat voornamelijk was te wijten aan onbekendheid met de voor hem nieuwe spelregels en een gebrek aan theoretische kennis. Na het toernooi werd hij door de Britse schakers William Winter en Frederick Yates voorbereid op het Britse kampioenschap, dat van 29 juli tot en met 9 augustus 1929 te Ramsgate zou worden georganiseerd. Het bijzondere aan Sultan Khan was dat hij analfabeet was, en dus geen schaakboeken kon lezen. Hierdoor had hij een grote achterstand op de overige deelnemers en was hij voornamelijk aangewezen op zijn intuïtie en aangeboren strategisch inzicht. Maar zie, het ongelooflijke geschiedde: hij won het toernooi met een score van 8 uit 11. De lessen van Winter en Yates hadden zich uitbetaald!

In de jaren die volgden, bleef Sultan Khan zich spectaculair ontwikkelen. Namens Engeland zat hij aan het eerste bord tijdens de schaakolympiades van 1930 (Hamburg), 1931 (Praag) en 1933 (Folkestone), waar hij in totaal 29½ uit 48 scoorde. In het toernooi van Luik (1930) werd hij tweede achter Savielly Tartakower, die hij een jaar later in een match over 12 partijen met 6½-5½ versloeg, en in het toernooi van Hastings (1930/1931) eindigde hij op de derde plaats achter Euwe en Capablanca. Tijdens dit toernooi won hij een beroemde partij van ex-wereldkampioen Capablanca.

Wit:	Mir Sultan Khan
Zwart:	José Raoul Capablanca

1. Pf3 Pf6; 2. d4 b6; 3. c4 Lb7; 4. Pc3 e6; 5. a3 d5; 6. cxd5 exd5; 7. Lg5 Le7; 8. e3 O-O; 9. Ld3 Pe4; 10. Lf4 Pd7; 11. Dc2 f5; 12. Pb5 Ld6; 13. Pxd6 cxd6 14. h4 Tc8; 15. Db3 De7; 16. Pd2 Pdf6; 17. Pxe4 fxe4

Gedwongen, want op 17. .... Pxe4 volgt 18. f3 en 19. Lxf5.

---

¹ India maakte destijds nog deel uit van het Britse imperium en zou pas in 1947 onafhankelijk worden.

18. Le2 Tc7; 19. g4 Tfc8; 20. g5 Pe8; 21. Lg4 Tc1+; 22. Kd2

22. .... T8c2+

Capablanca besluit twee torens voor de dame te geven, bij gebrek aan een beter plan.

23. Dxc2 Txc2+; 24. Kxc2 Dc7+; 25. Kd2 Dc4; 26. Le2 Db3; 27. Tab1 Kf7; 28. Thc1 Ke7; 29. Tc3 Da4; 30. b4 Dd7; 31. Tbc1 a6; 32. Tg1 Da4; 33. Tgc1 Dd7; 34. h5 Kd8; 35. T1c2 Dh3; 36. Kc1 Dh4; 37. Kb2 Dh3; 38. Tc1 Dh4; 39. T3c2 Dh3

De grote Capablanca krijgt werkelijk geen poot aan de grond!

40. a4 Dh4; 41. Ka3 Dh3; 42. Lg3 Df5; 43. Lh4 g6; 44. h6 Dd7; 45. b5 a5; 46. Lg3 Df5; 47. Lf4 Dh3; 48. Kb2 Dg2; 49. Kb1 Dh3

49. .... Dxf2 faalt op 50. Lh5 Dh4; 51. Th2 met damevangst.

50. Ka1 Dg2; 51. Kb2 Dh3; 52. Tg1 Lc8; 53. Tc6

Na een ellenlange laveerperiode gaat Sultan Khan over tot de slotaanval.

53. .... Dh4; 54. Tgc1 Lg4; 55. Lf1 Dh5; 56. Te1 Dh1; 57. Tec1 Dh5; 58. Kc3 Dh4; 59. Lg3 Dxc5; 60. Kd2 Dh5; 61. Txb6 Ke7; 62. Tb7+ Ke6; 63. b6 Pf6; 64. Lb5 Dh3; 65. Tb8; 1-0.

Een door Sultan Khan met oriëntaals geduld gespeelde partij die destijds diepe indruk maakte. Capablanca verloor immers hoogst zelden, dus als dat gebeurde was het meteen wereldnieuws. Sommigen zagen in Sultan Khan een toekomstige kandidaat voor het wereldkampioenschap.

In 1932 won Sultan Khan voor de tweede maal het Britse kampioenschap (8½ uit 11) en in 1933 was hij wederom de sterkste (9½ uit 11). Bij de dames won dat jaar ene Miss Fatima, die eveneens tot de huishouding van Sir Umar behoorde, met de overtuigende score van 10½ uit 11.

In december 1933 ging Sir Umar weer terug naar India. Sultan Khan volgde zijn baas, won in India nog een match tegen de Indiase schaker Khadilkar met 9½-½, en heeft daarna nooit meer een schaakstuk aangeraakt. Wie weet hoe ver hij had kunnen komen als hij in Europa was blijven schaken, maar hij kende zijn nederige plaats in de huishouding van Sir Umar. Erg rouwig was hij overigens niet over zijn terugkeer naar India want hij leed zichtbaar onder het natte Britse klimaat en het in zijn ogen inferieure eten.

Sir Umar overleed in 1944 en liet Sultan Khan een klein boerderijtje na, waar hij de rest van zijn leven woonde met zijn vier vrouwen. Zijn oudste zoon, Ather, zei later dat hij zijn kinderen niet heeft willen leren schaken omdat hij vond dat ze iets nuttigers moesten doen met hun leven.

Mir Sultan Khan overleed op 25 april 1966 te Sargodha, Pakistan, aan de gevolgen van tuberculose.